

Verslag studiereis Arts Integration

Werkbezoek aan The John F. Kennedy
Center for the Performing Arts

**K^L
A C**

Inhoud

Voorwoord	3
Wat is en doet het Kennedy Center?	4
Kennedy Center definitie van Arts Integration	4
Uitgebreid workshopprogramma	5
Sturen op kwaliteit via vakdocenten	6
Onderwijsprogramma Changing Education Through the Arts (CETA)	7
Leerervaringen met CETA (sinds 1999)	8
Onderzoek naar impact	9
Reflecties tot besluit	9

Voorwoord

De educatieafdeling van het John F. Kennedy Center¹ in Washington is een van de grootste spelers op het gebied van cultuureducatie. Het onderwijsteam heeft veel ervaring met de professionalisering van leraren, schoolleiders en kunstvakdocenten, met name op het gebied van vak-integratie. Zij hebben in de loop van 40 jaar een aanpak ontwikkeld waarmee kunst integraal onderdeel kan worden van de dagelijkse lespraktijk op school. Een aanpak waarvan wij kunnen leren. Omdat wij nu bijvoorbeeld - in het kader van Curriculum.nu - onderzoeken hoe we met slimme combinaties van vakken kunnen voorkómen dat onderwijsprogramma's te vol raken.

Bij het LKCA waren we benieuwd naar het leerproces dat de medewerkers van het Kennedy Center hebben doorgemaakt. Toen we zagen dat zij in juni 2019 een conferentie organiseerden over Arts Integration² leek dat een perfect moment voor een studiereis. Tijdens de conferentie stond het 'wat', maar vooral ook het 'hoe' van integratie op het programma. Director of Teacher and School Programs Amy Duma wilde graag een Nederlandse delegatie verwelkomen en zij en haar collega Lizzie Morales bleken ook bereid om uitgebreid met ons in gesprek te gaan over hun ervaringen.

Omdat je samen meer leert dan alleen nodigden we de leden van het LPKC³ uit voor de studiereis. Het was korte termijn... Maar Monique Koolen van Kunstloc Brabant sloot zich bij ons aan. Het was waardevol om tijdens en na het werkbezoek met Monique te bespreken hoe dat wat we te zien en horen kregen van toepassing kan zijn voor de Nederlandse praktijk. Vanuit de landelijke helikopterpositie van het LKCA en het meer hands on tweedelijns werk in de provincie Brabant hadden we elkaar veel te vertellen.

Wat we vanuit Washington meenemen kan ons veld verder brengen. In dit verslag delen we onze bevindingen.

Chantal de Bonth
Vera Meewis
Monique Koolen

- 1 Zie <https://education.kennedy-center.org/education/#Schools> en een uitgebreide website met bronnen voor goede kunsteducatie: <https://artsedge.kennedy-center.org/>
- 2 De volgende conferentie staat gepland van 29 juni t/m 1 juli 2020, zie <http://education.kennedy-center.org/education/ceta/>
- 3 Zie <https://www.lkca.nl/over-het-lkca/netwerken/lpkc>

Wat is en doet het Kennedy Center?

Het John F. Kennedy Center for the Performing Arts is een heel grote schouwburg en een 'living monument' voor president Kennedy. Elke dag zijn er voorstellingen te zien, en is er bovendien een gratis voorstelling, voor iedereen toegankelijk. Het gebouw is een monument en wordt gefinancierd door de nationale overheid. De programmering wordt bekostigd met giften. Voor cultuureducatie maakt het centrum ook gebruik van nationale subsidies van het ministerie van onderwijs. De 'Exploring an Approach to Teaching' conferentie die wij bezochten heeft een landelijk bereik. Het onderwijsteam deelt er de kennis die ze samen met scholen ontwikkelen.

De onderwijsdivisie van het Kennedy Center is de grootste van de VS met ongeveer 60 educatiemedewerkers. De kern van alle onderwijsprogramma's is professionele ontwikkeling. Ook in de VS schenken lerarenopleidingen weinig aandacht aan de kunsten. Daarom biedt het centrum een breed scala aan workshops en disciplines. Er is altijd wel iets dat past bij de behoefte en wensen van een school.

Kennedy Center definitie van Arts Integration

Een van de fundamenteën onder de aanpak van het Kennedy Center is een gedeelde definitie van kunstintegratie. Dit is de definitie in het kort:

Arts Integration is an approach to teaching

in which students construct and demonstrate understanding

through an art form.

Students engage in a creative process

which connects an art form and another subject area

and meets evolving objectives in both.

Meer informatie over deze definitie is te vinden in het dossier [What is Arts Integration?](#) op de website ArtsEdge. Alle bovenstaande gekleurde woorden worden hier uitgelegd en er is een checklist waarmee je kunt controleren of je aanpak daadwerkelijk geïntegreerd is. Het Kennedy Center onderscheidt namelijk drie variaties van kunst op school:

- 1 Kunst als curriculum
- 2 Kunst als verrijking van het curriculum
- 3 Kunst geïntegreerd in het curriculum.

Inzicht in de verschillen tussen deze benaderingen kan helpen om geïnformeerde keuzes te maken over het programma dat een school leerlingen aanbiedt.

1 *Kunst als curriculum*

Als een school een muziek-, beeldende kunst-, drama- of dansleraar heeft, is hun benadering waarschijnlijk *Kunst als curriculum*. Leerlingen ontwikkelen kennis en vaardigheden in een bepaalde kunstdiscipline en werken aan doelen voor die kunstdiscipline. Vaak wordt deze benadering aangeduid als 'kunst leren' of 'kunst omwille van de kunst'.

2 *Kunst als verrijking van het curriculum*

Wanneer de kunsten worden gebruikt als middel om andere curriculumgebieden te ondersteunen, maar er geen expliciete doelstellingen in de kunstvorm zijn, dan wordt dit *Kunst al verrijking van het curriculum* genoemd. Leerlingen zingen bijvoorbeeld het ABC om de letters en volgorde van het alfabet onthouden. Kunst fungeert als een 'haakje' om leerlingen bij de inhoud te betrekken. Leraren hebben weinig of geen training nodig in de kunstvorm.

3 *Kunst geïntegreerd in het curriculum*

Bij *Kunst geïntegreerd in het curriculum* is kunst de benadering van lesgeven én het voertuig om te leren. Leerlingen behalen dubbele leerdoelen. Ze nemen deel aan een creatief proces en leggen verbanden tussen een kunstdiscipline en een ander onderwerp. Zo doen ze over beide kennis op. Bijvoorbeeld: Leerlingen werken aan doelstellingen van theater (karakterisering, toneelcompositie, actie, expressie) en aan doelstellingen van Wereldoriëntatie. Door de dramatisering van bijvoorbeeld een verhaal uit de geschiedenis ontstaat een authentieke context waardoor leerlingen meer leren over de inhoud. En naarmate ze dieper ingaan op de inhoud van geschiedenis, beïnvloedt dat hun dramatisering. Voor deze benadering is het nodig dat leraren zich professioneel ontwikkelen. Ze moeten kennis hebben over doelen en vormen van kunst en hoe ze die kunnen verbinden met het curriculum dat ze onderwijzen.

Bij alle drie de varianten hebben leerlingen overigens baat bij authentieke kunstervaringen, optredens en tentoonstellingen van professionele kunstenaars en culturele instellingen. Deze verdiepen en verbreden hun kunstbegrip.

Uitgebreid workshopprogramma

Het Kennedy Center biedt gedurende het schooljaar een uitgebreid workshopprogramma voor leraren. De workshops worden gegeven door een kunstdocent die is opgeleid door het Kennedy Center. Iedere school in het grootstedelijk gebied van Washington kan aan de workshops deelnemen. De kosten zijn zeer laag.

Al het aanbod is erop gericht om leraren te helpen bij hun lessen. Alle workshops (van drie uur) staan in een brochure zodat geïnteresseerde leraren of teams gemakkelijk kunnen kiezen. Denk aan workshops die de verbinding leggen tussen tekenen en wetenschap of sociaal-emotioneel leren en drama. De workshops zijn allemaal op dezelfde manier opgebouwd: eerst werk je aan de kunstzinnige vaardigheden en daarna aan de vaardigheden van het andere vak. Vervolgens combineer je beide.

Chantal koos tijdens de conferentie bijvoorbeeld de workshop: 'Teaching the music of Language; Sound Writing: Exploring Rhythm, Reading, and Writing'. Deze workshop startte met het aanleren van muziekvaardigheden (o.a. ritmische vaardigheden als 'This is a steady beat'). Daarna kwamen de andere vakvaardigheden aan bod, in dit geval het hardop lezen van een gedicht, ritmische patronen ontdekken etc. Tenslotte werden beide vakgebieden geïntegreerd. Deelnemers leerden hoe je leerlingen door een creatief poëzieschrijfproces kunt leiden, op zo'n manier dat ze meer gaan begrijpen van de inhoud en tegelijkertijd een vloeiende, expressieve stem ontwikkelen.

Sturen op kwaliteit via vakdocenten

Voor hun workshopprogramma selecteert het Kennedy Center alleen de beste vakdocenten. Vakdocenten die zorgen voor een wow-ervaring bij leraren. Ze moeten expertise hebben in hun kunstvorm, veel onderwijservaring hebben en flexibel zijn. Ze moeten lesstof aanbieden waarmee leraren het hele jaar kunnen blijven oefenen.

Nieuwe vakdocenten beginnen bij het Kennedy Center altijd met een oriëntatiesessie. Zij krijgen een sjabloon om een workshopplan te schrijven, met leeractiviteiten en timing. Daar praten ze over, herzien het, totdat ze het erover eens zijn dat het gaat werken. Vervolgens gaan ze de workshop geven. Het team observeert de nieuwe docenten in de klas, reflecteert en evalueert. Omdat zij dit werk al zo'n tijd doen weten ze goed wat wel en niet werkt. Ze moeten bijvoorbeeld altijd zeggen dat er dingen uit de workshop moeten. Kunstdocenten willen altijd te veel.

Effectieve workshops voor leraren:

- 1 Zijn zorgvuldig gepland en gestructureerd.
- 2 Zijn ontworpen om specifieke resultaten te bereiken.
- 3 Bieden leeractiviteiten die leraren zelf kunnen uitvoeren in hun klas en die hen de gelegenheid geven om na te denken over het leren van leerlingen.
- 4 Bevorderen actief leren.
- 5 Zijn praktisch.
- 6 Bieden leraren kansen om nieuwe vaardigheden te leren en stimuleren daarmee het vertrouwen in hun mogelijkheden om kunst te gebruiken bij het lesgeven.
- 7 Worden geleid door personen die respect tonen voor leraren en hen beschouwen als professionele collega's, en die enthousiast zijn over de rol die leraren kunnen spelen bij het aanbieden van kunst aan leerlingen.

(bron: Kennedy Center)

Vervolgens besluit het team of een kunstdocent geschikt is voor het workshopprogramma, en helpen ze hem/haar om de workshop verder te brengen. Als ze potentieel zien nodigen ze de docent het jaar erop opnieuw uit om de workshop te herhalen, inclusief de aanpassingen die hij/zij heeft gedaan. Zo testen ze nogmaals met een nieuwe groep leraren. Als het een goede

workshop is dan geven leraren dit aan elkaar door. Soms is het nodig om deze cyclus een derde keer te herhalen voor de kwaliteit van de workshop goed genoeg is.

Het Kennedy Center heeft nu een pool van 60 kunstdocenten die op deze manier werken, ook in andere staten. Kunstdocenten die een goede workshop kunnen geven, staan op een lijst die het Kennedy Center deelt met hun landelijke netwerk. Voor de kunstdocenten - die werken als zzp'ers - is dit een vorm van marketing, en scholen weten dat ze kwaliteit kunnen verwachten.

Onderwijsprogramma Changing Education Through the Arts (CETA)

Een van de onderwijsprogramma's van het Kennedy Center is het programma *Changing Education Through the Arts (CETA)*.⁴ De doelstellingen van het CETA-programma zijn:

- Een netwerk opzetten van scholen die zich inzetten voor kunstintegratie bij het lesgeven, met als doel het leren en de motivatie om te leren bij leerlingen te verbeteren.
- Bouwen aan een vaardige onderwijspraktijk voor kunstintegratie binnen de hele school.
- Ontwikkelen van de vaardigheden van leraren om te werken met kunstintegratie.
- Het creëren van een schoolcultuur die intensief, langdurig leren en samenwerken van leraren ondersteunt.
- Het delen van kennis met andere organisaties die geïnteresseerd zijn in het ontwikkelen van vergelijkbare programma's.

Contract met partnerscholen

Bij het CETA-programma werkt het Kennedy Center samen met zes partnerscholen⁵ die extra ondersteuning krijgen bij vakintegratie. Ze werken aan de implementatie van kunst binnen de hele school, op basis van professionalisering. Leraren volgen workshops uit de brochure. Aanvullend zijn er tijdens het schooljaar vier cursussessies op school. Door het Kennedy Center opgeleide kunstdocenten geven dan demonstratielessen aan leerlingen, zodat leraren kunnen observeren. Ook kunnen leraren coaching krijgen. De kunstdocenten hebben een coachopleiding gevolgd en kunnen dus feedback geven aan leraren. Ze stimuleren leraren om zoveel mogelijk deel te nemen aan scholing.

Het Kennedy Center gaat een niet vrijblijvend contract aan met de school. Alle afspraken, verantwoordelijkheden en rollen staan op papier. Er zijn geen verrassingen. De rol van de schoolleider is belangrijk en duidelijk omschreven. Ook de rol van coördinator, degene die het contact onderhoudt met het team, is duidelijk omschreven. In een gesprekscyclus evalueren de

4 <https://artsedge.kennedy-center.org/educators/how-to/series/arts-integration/arts-integration? ga=2.217934102.1606370992.1570110780-608360519.1550154845>

5 Met scholen in districten met hoge armoede (22 scholen) heeft het Kennedy Center een aparte samenwerking. Zij krijgen mogelijkheden om voorstellingen te bezoeken, en ze krijgen een kunstenaar in residentie aangeboden. Een kunstenaar die in tien bezoeken komt werken met de klas. Vorig jaar deden waren er 180 residenties. De door KC opgeleide kunstdocenten zijn in staat om met leraren een planningsgesprek te hebben om zo'n residentie vorm te geven, zodanig dat er iets van de residentie overblijft als de kunstenaar weer weg is.

partijen steeds hoe het gaat. Alle belangrijke data, bijvoorbeeld wanneer de kunstdocent op school komt, plannen ze aan het begin van het jaar in. Die data kunnen niet gewijzigd worden. De school betaalt ook lidmaatschapskosten: 4000 dollar per school en 500 dollar voor scholen met minder middelen. De kosten zijn hoger dan de lidmaatschapskosten, maar op deze manier vraagt het Kennedy Center scholen elk jaar om een financiële verbintenis.

Werkwijze

Bij de start van het jaar is er een meeting met het hele lerarenteam. Medewerkers van het Kennedy Center vertellen wat er het komende jaar aankomt, en vragen de leraren na te denken over hoe ver ze zijn met het ontwikkelen van hun vaardigheden in het onderwijzen van kunstintegratie. Dat helpt om doelen te stellen. Aan het eind van die bijeenkomst registreert iedereen zich online voor de professionaliseringsactiviteiten. Leraren zijn verplicht om deel te nemen aan 16 uur professionalisering, presentaties en coaching onder schooltijd, en aan cursussen in hun eigen tijd.

Het Kennedy Center team heeft veel persoonlijk contact met de scholen. Ze kennen de schoolleider, de coördinator, en alle leraren. Ze doen zelf geregeld mee aan activiteiten en verwachten dat ook van de schoolleider. Ze willen iedereen kennen omdat ze dan eerlijk feedback kunnen geven. Zij weten wat werkt om succesvol te zijn, en dat willen ze uitdragen. Ze vinden het ook niet slecht om een beetje concurrentie bij scholen aan te wakkeren. Ze koppelen iedere school aan een partnerschool. De scholen bezoeken elkaar in het voorjaar en kunnen zo zien wat de ander doet en van elkaar leren. Het team gaat zelf ook mee zien dan wat scholen doen.

CETA-scholen hebben een keer per jaar een viering voor ouders. De ouders komen dan naar school om de kunstintegratie te zien, te leren over de definitie en proeflessen te volgen. Ook broertjes en zusjes mogen mee. Iedereen kan ervaren wat er gebeurt als je gaat werken met dans, poëzie en muziek. Zo krijgen ze meer begrip voor kunstintegratie. Ze weten beter waar hun kind het over heeft als hij thuis iets vertelt. Dat is een goede zaak. Ouders kunnen zo ondersteunend worden. Er zijn ouders die naar het team toekomen en zeggen: 'Ik zou nooit ergens anders heen gaan, op deze school leren mijn kinderen meer en zijn ze het gelukkigst.'

Leerervaringen met CETA (sinds 1999)

- Toen de groep deelnemende scholen groter werd, realiseerde het Kennedy Center zich dat er naast de workshops een cursus nodig was die meer de diepte ingaat. Toen zijn kunstdocenten demonstratielessen gaan geven in de klaslokalen.
- Later heeft het Kennedy Center ook coaching toegevoegd. Daarvoor moesten ze hun kunstdocenten trainen om coach te zijn. Amy ging elke keer naar de scholen met de coaches en observeerde wat er gebeurde. Daar leerde ze veel van en met die kennis bracht ze wijzigingen aan in de workshops en cursussen.
- Amy zag ook dat leraren de lessen van vakdocenten te vroeg gingen aanpassen. Dat werkte niet. Leraren moeten in eerste instantie precies nadoen wat ze waarnemen. Pas later kunnen ze veranderingen aanbrengen.
- Het Kennedy Center stelde ook vast dat er een strategische planning, een langetermijnplan moet zijn. De school moet een strategisch planningsteam hebben bestaande uit de

schoolleider, de coördinator, een kunstdocent en een groepsleerkracht. Die groep vergadert twee keer per jaar in het Kennedy Center. De eerste twee jaar werken scholen alleen aan hun strategisch plan. Het team begeleidt hen daarbij. Daarna stellen ze prioriteiten: waar zijn aanpassingen nodig? Deze planningscyclus zorgt voor structuur. Als het team van het Kennedy Center iets wil aanpassen dan kaarten ze dat aan in de strategische plannings-sessies. De ideeën die er ontstaan verwerken ze in het contract.

- Ongeveer tien jaar geleden moest het team van Kennedy Center erkennen dat sommige van de vijftien partnerschappen die ze toen hadden niet werkten. De feedback die ze gaven kwam niet aan. Ze hebben toen gekozen voor minder scholen. Dit was niet leuk, maar heeft er wel voor gezorgd dat ze nu werken met een kleine groep scholen die zich echt committeren aan het proces. Via de vakdocenten geven ze kennis door aan andere scholen.
- Het team heeft een mindset dat hun werk nooit af is. Ze zijn steeds dingen aan het herzien. Ze hebben veel documenten ter fundering van hun werk, maar ook die worden continu doorontwikkeld.

Onderzoek naar impact

In de VS moet iedereen die een groot landelijk onderwijsprogramma runt ook een onderzoeks-component inbouwen. Het ministerie van onderwijs reikt de criteria aan voor kwalitatief hoogwaardig onderzoek. Het Kennedy Center onderzoekt al zijn educatieprogramma's, maar is heel voorzichtig met het trekken van conclusies. Ze zien bij hun manier van vakintegratie een stijging van de testcores bij leerlingen, maar kunnen niet beweren dat dit veroorzaakt wordt door de integratie met kunst. Het zegt hen wel dat ze geen kwaad doen in de scholen, dat ze leerlingen ondersteunen bij het leren en dat de betrokkenheid van leerlingen enorm is. Ze zien ook dat het CETA-programma verschil maakt voor leerlingen met een taalachterstand. Voor hen is de impact het grootst. Ouders zijn daar blij om; doordat hun kinderen meer betrokken zijn leren ze meer en ontwikkelen ze hun woordenschat.

Reflecties tot besluit

Als cultuureducatieveld kunnen we profiteren van het onderscheid dat er is gemaakt tussen de verschillende benaderingen van kunst op school. Zonder zo'n onderscheid kunnen programma's duidelijkheid missen of kan kunst te 'groots' lijken om op te pakken. Onderscheid maken kan helpen om doelen te verfijnen of te focussen, maar kan leraren ook helpen de meest geschikte aanpak te kiezen.

Overtuigd zijn van de waarde van kunst

We leerden dat *kunst geïntegreerd in het curriculum* iets anders is dan thematisch onderwijs, waar we zelf in eerste instantie aan moesten denken. Het gaat niet over leren in de kunsten, vaak uitgevoerd door kunstvakdocenten, niet over leren door de kunst, meestal begeleid door leraren. Nee, het gaat over de verbinding tussen kunst en onderwerpen uit het curriculum. Kunst wordt gelijkwaardig aan de andere vakken. Het is een vanzelfsprekend onderdeel van het curriculum. Dat staat niet ter discussie. Als wij overtuigd zijn van de educatieve waarde van kunst, die bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling, dan moeten wij deze overtuiging

ook uitdragen, in plaats van kunsteducatie te verantwoorden. In de Curriculum.nu-ontwikkeling blijft de vraag 'Hoe geven we cultuureducatie vorm?' onbeantwoord. Het nieuwe curriculum gebaseerd op 'maken en betekenis geven' en 'meemaken en betekenis geven' biedt veel ruimte voor schooleigen invulling. Daarmee is de vanzelfsprekende positie van kunst en cultuur nog niet bediend. Dat vereist nadere fundering, een meer gedeeld kader over hoe goede cultuureducatie eruitziet.

Een lange adem en blijven ontwikkelen

Veel van wat we hoorden in Washington herkennen we in ons eigen werk voor Cultuureducatie met Kwaliteit en de Impuls Muziekonderwijs. De stappen in het proces, de lange adem, de dingen die niet werken, en de verbeteringen die je tijdens de rit aanbrengt. Amy en Lizzie hebben voor hun aanpak in de loop der tijd diverse fundamenteën ontwikkeld. De focus op professionalisering van leraren en het werken met goede vakdocenten zijn gebaseerd op jarenlange praktijkervaring en gefundeerd op theorie over professionele ontwikkeling. Zij weten wat werkt, pakken door op bewezen successen en blijven altijd ontwikkelen.

Cultuureducatie met Kwaliteit in Nederland kent diverse aanpakken, en het is nog de vraag wat nu precies waarom werkt. Door dat te onderzoeken kunnen we de 46 projecten in Nederland productiever maken.

Begrijpen hoe een veranderproces op scholen gaat

Belangrijke succesfactor van elke aanpak: het veranderproces op een school begrijpen.

Eigenlijk werk je aan cultuurverandering. Iedere school heeft weer eigen redenen om iets aan hun onderwijs te willen veranderen. In partnerschap met een school kom je erachter wat nodig is. Wanneer je wilt dat er op een school iets verandert dan moet je daar iedereen op school bij betrekken. De verandering start altijd met een kleine groep betrokken leraren. Langzaam bouw je dit verder uit. Verschillende leraren – leiders en volgers – hebben andere steun nodig. Leiders staan open voor verandering, maar willen graag weten wat er precies verandert en wat zij moeten doen. Volgers kijken eerst de kat uit de boom. Een verandering heeft ongeveer 5-7 jaar nodig om echt te beklijven. En een leraar doet er ongeveer 2-3 jaar over om zijn eigen lespraktijk aan te passen.

Een gedeelde definitie van vakintegratie

Het is heel belangrijk dat iedereen werkt met dezelfde definitie van vakintegratie. Het Kennedy Center heeft hulpmiddelen ontwikkeld om voor alle betrokkenen duidelijk te maken waar ze het over hebben. Van Powerpointpresentaties en stappenplannen tot een onlinecursus voor leraren.

Het veranderproces ondersteunen

Veranderen gaat niet vanzelf. Dat proces moet je ondersteunen via hulp bij curriculumontwikkeling, coaching en demonstratielessen door vakdocenten, actie-onderzoek, leergemeenschappen, een onlinenetwerk... Klinkt als Cultuureducatie met Kwaliteit en De Cultuur Loper⁶. Voor het verder brengen van je programma is het belangrijk om in fases te werken en met een school te bedenken hoe ze van fase 1 naar 2 kunnen bewegen etc.

6 Zie <https://www.decultuurloper.nl/>

De belangrijke rol van de schoolleider

Bij een veranderproces op school is de rol van de schoolleider heel belangrijk. Zij moet vertellen wat zij van de verandering verwacht, de verandering voorbereiden, starten met een groep vrijwilligers en deze groep uitbreiden en iedereen aan boord krijgen. De schoolleider moet kennis van zaken hebben, betrokken en enthousiast zijn. Zij moet het team aanmoedigen en steun bieden en hen geruststellen dat een verandering tijd kost. Maar ook aangeven dat de verandering een blijvertje is en druk uitoefenen om dat wat aangeboden wordt over te nemen. Ook andere leraren kunnen een leidende rol vervullen, en 'cheerleader' zijn van de verandering.

Ouders betrekken

Om daadwerkelijk impact te hebben op het leren van leerlingen is het belangrijk om de hele gemeenschap om het kind, met name de ouders, te betrekken bij de verandering. Je wilt dat kinderen thuis kunnen praten over wat ze op school meemaken. Zo maak je de cirkel rond.

Effectieve professionalisering

Effectieve professionalisering is van het grootste belang. Leraren gaan hun houding en overtuigingen pas aanpassen als ze veranderingen zien in het leren van leerlingen. Professionalisering op het gebied van de kunsten start met werken aan vaardigheden in een kunstdiscipline. Vervolgens kun je gaan werken aan integratie. Help leraren om goed te worden in één of twee integratiestrategieën, die ze vaak kunnen toepassen en oefenen.

De kunstdocenten die je inzet voor professionalisering moeten heel goed zijn in hun vak, en hun kennis effectief kunnen overdragen. Zij moeten leraren een strategie aanleren in plaats van een activiteit. Zij moeten de stapjes waaruit creatieve processen bestaan helder en inzichtelijk kunnen maken. Kunstdocenten fungeren als mentor voor de leraren, en doen voor hoe een strategie werkt. Ga liever de diepte in dan de breedte, is het advies. En zorg altijd dat er een follow-up is na een professionaliseringsactiviteit.

Effectieve professionalisering lijkt ons ook voor de Nederlandse praktijk een zeer relevant onderwerp.

De aanpak van het Kennedy Center is interessant en sluit aan bij Cultuureducatie met Kwaliteit en bij De Cultuur Loper die een coachende manier van werken kennen waarbij eigenaarschap en verantwoordelijkheid voor het leren bij de school en de leerlingen ligt. Met reflectie als vast onderdeel. Zo'n aanpak vraagt van kunstdocenten om zich open te stellen voor onderwerpen uit het curriculum en de behoefte van de school en dat te verbinden aan de elementaire vaardigheden binnen hun vak. Dit voelt als het werken aan de basis. Bouwen aan de kwaliteit van cultuureducatie is meer 'afpellen om tot de kern te komen'. Waarbij je aanspraak maakt op de individuele kwaliteit van professionals. Een spannend proces.

Colofon

Verslag Studiereis Arts Integration

Werkbezoek aan The John F. Kennedy Center for the Performing Arts

Auteurs

Vera Meewis, Chantal de Bonth (LKCA) en Monique Koolen (Kunstloc Brabant)

Eindredactie

Anita Hegeman

Uitgevers

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)

Lange Viestraat 365

Postbus 452

3500 AL Utrecht

030 711 51 00

info@lkca.nl

www.lkca.nl

Kunstloc Brabant

Burgemeester Brokxlaan 1000

Postbus 72

5000 AB Tilburg

info@kunstlocbrabant.nl

013 750 84 00

info@kunstlocbrabant.nl

www.kunstlocbrabant.nl

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

LKCA | Lange Viestraat 365 | Postbus 452, 3500 AL Utrecht | +31 30 711 51 00 | www.lkca.nl | info@lkca.nl